

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Omnia Latina Scripta Matthiæ Flacij Illyrici

Flacius, Matthias

Magdeburgæ

VD16 F 1296

Apologia M. F. Illyr. Ad Scholam Vitebergensem, missa 23. Iulij, anno 1549.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36647

scio quod prolixum scriptum ædere,
quo pingant, & fucent istud nouum In-
terim.

Id quanquam sperabam uanum
esse, tamen uolui uobis indicare, si ita se-
rem habere comperero, me quoq; co-
actum iri, ut & hoc scriptum & Episto-
lam nuper ad Dominum Præcepto-
rem missam ædam. Quidenim aliud
facerem :

Siquidem illi sibi tantum indulge-
re uolunt, ut ea defendere, ac pro bonis
Ecclesiæ Christi obtrudere uelint, qua-
tum experientia, tum eorum conscien-
tia, quin nonnunquam & os mala esse
pronunciat, dent quoque mihi & alijs
ueniam, si per hasce fraudulentas fene-
stras, abominationem papisticæ defo-
lationis in Ecclesiam Christi introduci
pati non poterimus, Vale iterum.

APOLOGIA M. F. Illyr.
AD SCHOLAM VITEBER-
gensis, missa 23. Iulij, anno
1549.

SI ita iam omnia esset nuda & aperta
coram humanis oculis, sicut coram
Deo sunt, ac in extremo iudicio coram
Christo iudice, & illo celeberrimo toti-
us Ecclesie conuentu erunt, siq; sic pro
suo merito cogitationes dicta, & actio-
nes omnium aestimarentur, sicut co-
ram illo seuerissimo iudice aestimabun-
tur, & iam aestimantur: Non dubito,
quin perfacilis mihi esset in hoc praesen-
ti negotio causae dictio, uel potius nul-
la extaret accusatio.

Nunc uero primum o Deus bone
quantum caecae noctis humana pectora
habent: quamq; saepe etiam in mani-
festa ueritate, ut talpae in clara luce (ut
philosophus inquit) caecutiunt. De-
inde adsunt & adfectus uarij, qui pessi-
mi consiliarij, ubi dominari inceperint
haud raro ueluti effrenes quidam equi a
recto itinere, curriculoq; humanam me-
tem transuersam rapiunt. Inde fit, ut
per saepe meliora cernentes, probantesq;
deteriora ultro sequamur, alijsq; ut idē
faciant, persuadere proh pudor cone-
mur.

Quare ego (sicut & tota Ecclesia
K cum

cum sua causa) cum hoc negocio resur-
rectionem mortuorum, & extremum
illud incorruptissimumq; iudicium ex-
pecto: nihil dubitans, quin, sicut iam
Spiritus S. in meis ad DEVM gemitu-
bus conscientiae meae testimonium in-
nocentiae prebet, in eo quod istis Ecce-
siae deformationibus resisto: Ita etiam
in extremo die DOMINUS Ihesus sit me
ab hominum iniquissimis iudicijs splé-
dide absoluturus.

Fouet me etiam suauiter læta quæ-
dam consolatio de breuitate intercessu-
ræ moræ: Non quod diuinem extremū
illum diem post unum uel alterum mē-
sem aut annum futurum esse, sed quod,
nescio quomodo, quotidie magis ac
magis & breuitatem finiti huius tem-
poris, atq; adeo totam hanc uitam con-
temnere, & aternitatem futuræ illius ui-
tæ magnifacere incipio. Ut interea mi-
hi uidear iuuante Christo non nimium
ægre cum infamiam paupertatemq; tu
& Satanæ, Antichristi, & impij istius
mundi odia laturus, eiusq; munuscula
& honores (modo mihi salua sit con-
scientia) contempturus,

Quare

Quare, quod ad meam sane priua-
tam utilitatem attinet, propemodum
libentius hanc descriptionem neglexissem.
Verum moueor miserorum hominum
salutis æternæ periculo. Audio enim
quosdam hoc callide agere, ut me in
odium bonorum adducendo totam
hanc causâ de retinenda præsentî Chri-
stianæ religionis puritate (quam & ego
nonnihil attigi) eisdem inuisam effici-
ant.

Huc accedit, quod, cum Petrus præ-
cipiat, ut simus parati ad apologiam,
quando a nobis ratio exigitur, publici
isti clamores, & iam ædita scripta, qui-
bus iniuste accusor, non tantum scrip-
tam, sed etiam impressam apologiam
flagitare uidentur.

Proinde cogor breuiter uobis uiri
doctissimi mearum contra præsentis
mutationes actionum rationem redde-
re, ut omnes boni agnoscant, & me &
causam hanc lucem non defugere, &
ueris firmisq; rationibus defendi posse.

Moneo autem omnes delicatas au-
res, quæ (ut ille inquit) suauiam quam
salutaria audire malunt, ut, hoc scriptû

non cognoscant. Nam mihi in eo est
animus quam simplicissime, & quam
maxime serio potero, ueritatem dicere,
nec me in eo tam ad humanas aures, cū
semper alias, tum inprimis hoc tempo-
re, nimiam adulationibus assuetas iu-
diciūq; quam ad præscriptum Chri-
sti, eiusq; extremum iudiciū accom-
modare.

Simul autem & illud uolo orare
æquum lectorem, ut si in hac mea apo-
logia aliquorum errata attingere co-
ctus fuero, non mea id culpa factum ex-
istimet, sed ipsorum, qui primum læ-
dendo bonas mentes, querelis, postea
uero sua crimina alijs tribuendo, apo-
logiæ occasionem præbuerunt.

Quandoquidem autem non mea
profecto hic, sed Christi ipsius causa a-
gitur, inuoco Dominum Iesum, ut quo-
niam a patre cœlesti ad hoc missus est,
ut destruat opera Diaboli, estq; præcipu-
um opus Diaboli etiam mēdaciū, ac
uerborum sophistica, quibus rei ueritas
inuoluitur & obscuratur: Vt, inquam
tum meam mentem & os regat, quo ea,
quæ uerissima, ipsiq; gratissima sunt,
dicam,

dicam, tum & aliorum animos suo spi-
ritu ac timore ita emolliat, ut ea, quæ
uere pieq; a me dici intellexerint om-
nibus humanis affectibus abiectis, toto
pectore amplectantur, rebusq; omnibus
uicti & condemnati huius mundi lon-
ge præferant.

AC PRIMVM quidem, quoniam
hoc multis, qui ea, quæ præcesserunt, ig-
norant, perabsurdum uidetur, subitiq;
alicuius affectus suspicionem præbet,
me nouum hominem, nuper quasi re-
pente, & temere in hoc theatrum eru-
pisse, oportet me breuiter præcedentia
quædam recensere, ut agnoscant meæ
uitæ & actionum conuenientem har-
moniam, minusq; offendantur, dum si-
bi omnia in nostris rebus probe con-
stare animaduernerint.

Ego (quod Dominus nouit) etiam
antequam doctrinam Lutheri cogno-
uissim, & pacem conscientiæ, & ingens
gaudium in Spiritu S. sensi, pietatem
ac sacras literas amaui, & persæpe toto
pectore exoptaui aliquantulum in the-
ologia proficere, quo possem aliquan-
diu Ecclesiæ Christi inseruire ac postea
ad Dominum commigrare. K 3 id

Id cum mecum agitarem, quo nam modo efficere possim, nulla uisa mihi tandem est commodior ratio, quam, ut fierem monachus, quoniam tantum in monasterijs apud nos theologia docetur, soliꝫ Monachi concionantur, Eo constituto, adij Monachum quendam uxoris mei auunculi fratrem, nec indoctum nec impium (qui tunc aliquot monasterijs præerat, iam autem Venetijs annum septimum in uinculis Christum constanter confitetur) petens, ut me in suum collegium reciperet, ac uel Patauium uel Bononiam mitteret, quo ibi in illis celebribus monasterijs sacris literis studerem. Pro eo officio pollicebam me mediam paternæ hæreditatis partem ei largiturum esse.

Collaudauit primum meum institutum, postea uero, cum per aliquot hebdomadas me sibi familiariorum effecisset, exposuit instaurationem Euangelij per Lutherum factam, ostendit libros, & ut in Germaniam, nõ in monasterium, si theologiæ operam dare uellem, proficiscerer, consuluit. Quod consilium statim admodum alacriter lætus

læt⁹ amplexus sū, ac post paucas hebdo
madas in Germaniam sum profectus.

Sub idem tempus, sine ullis malis
doctoribus, aut ullo graui scelere incidi
& in tentationes grauissimas, desperati-
onem, ac ipsissimum infernum, in quo
triennium fui, subinde crescente malo,
uno uero anno decrecente. Quo tem-
pore iram Dei, Tyrannidem Diaboli in
miseros homines, & uaria eius ignita te-
la, uim peccati, maliciam ueteris Ada-
mi, & eius odium ac furorem contra
Deum sensi, & ueluti coram contem-
platus sum. Interea rarissimas ac bre-
uissimas Spiritus Sancti, consolationes
sensi. Nec dubitabam, quin in me
conueniret illud dictum Christi. Deus
meus quare dereliquiste me? Longe a
salute mea abes, &c. me plane reiectū es-
se iudicabam, Et sapissime de morte co-
gitauī, Dominus tamen me pro sua im-
mensa misericordia custodiuit.

Sub finē anni tertij cū Vitembergæ
cohabitarem, D. D. Friderico Backofē,
tūc Ecclesiæ diacono, malūq; adeo cre-
uisset, ut non dubitarem, quin mihi bre-
ui pereundū esset, cerneretq; is me adeo

K 4

per-

perturbatum esse, ut studere non possem, cogebat me tandem cōfiteri, quid mali haberem. Intellecta re, consolabatur me diligenter, orabat mecum. Efficiebat, ut Doctor Pomeranus me perduceret ad D. D. Martinum Luth. Qui cum proprio exemplo, aliorumq; & uerbo Dei me consolatus esset, Ecclesiæq; pro me preces fecisset, cœpi indies melius habere, ita ut in uno anno mediocriter conualuerim.

Quod tam diu malum durauit (monere enim alios uolo, ut meo malo edocti, sibi caueant) haud dubie nihil perinde in causa fuit, ac meum silentium, nemini enim eo toto triennio rem integre aperui. Nam non tentari me, sed plane abiectum esse existimabam. Hæc ideo commemoro, ut intelligatis, me doctrinam Ecclesiæ non tantum lectione, ociosaq; speculatione, sed etiam ipsa experientia cognouisse, meq; minime esse non tentatum Christianū, quod D. Martinus in theologo præcipue requirebat, & scriptura in ipso Christo commendat.

Possent uere & alia multa eaq; certa signa,

signa cum praesentia Dei, me perpetuo
iuuantis & tuentis, tum Satanae mihi &
in alijs rebus, imprimis uero in studijs
resistentis, commemorare, nisi & breui-
tati studerem, & gloriari uelle uiderer.
Verum ego, quae hic scribo coram Deo
scribo.

Fui annis 10. in Germania, primo
anno Basileae, secundo Tubingae, se-
quenti octennio Vitebergae, quo tem-
pore nec uoluptatibus, nec opibus, nec
honoribus consequendis uacavi. Incu-
bui pro mediocritate ingenij mei sacris
literis & ijs artibus, quas mihi ad intel-
lectum sacrarum literarum profuturas
existimaui. Doctrinam harum Ecclesi-
arum esse ipsissimum DEI uerbum ag-
nouit, eamque toto pectore amplexus sum,
& econtra Papam uere Antichristum
esse statui, ipsumque & eius errores ac a-
busus ex animo execratus & detestatus
sum. Semper eo tempore quieti & tran-
quillitati studui, nec quicquam turba-
rum in Schola aut Ecclesia excitaui, uel
excitare cogitaui, quod plurimi norunt.

Visum est interea Scholae & Illus-
trissimo Principi Ioanni Friderico mi-

K 5

hi Hæ

hi Hæbream lectionem demandare, eã
pro mea tenuitate, ut potui iã aliquot
annis legi.

Post istud impium bellum reuoca-
tus a Rectore, ad lectionem meam re-
uersus sum. Ab eo tempore iam est an-
nus & dimidius, quo toto tempore
quam serio cum D. Philippo scriptis, &
uoce egerim, quod nihil sit conceden-
dum aduersarijs, ipsemet optime nouit
idem egi (quanquam parcius) & cum
alijs lectoribus. In causa fuit, quia cum
ex scriptis quibusdam ultro citroq; &
præcipue Augustam missis, & tam cre-
bris conuenticulis, tum ex coram audia-
ris uocibus animaduerti, ueluti a longe
nubeculam quandam ὀλιγοπειρίας, quã
uerebar ne Ecclesiæ magnam tempesta-
tem excitaret. Sicut postea accidit.

Crescente deinde malo, auxi & ego
conatus, quibus ei infortunio repugna-
re uolui. Factus sum propemodum
omnibus doctis isthic supplicans, ac petij,
ne quid concederetur hostibus, & ut
monerent eos, qui supremo loco sunt,
ne quicquam concederent. Attuli fir-
mas rationes, quare nihil concedendũ
fit,

fit, q̄a Papa sit Antichristus, & aduersa-
rij nostri sint hostes Dei, q̄b⁹ nihil grati-
ficandum sit, q̄a sint sequutura ingētia
& multiplicia scādala, & schismata ubi-
q̄ per orbem terrarum, quia aperiatur
fenestra omnibus papisticis impietati-
b⁹, quia hostes non sint futuri istis mu-
tationibus contenti, quia tātum simus
aucturi animum impiorum, ut de Chri-
sto & Ecclesia eius triumphant, &c.

Interea & scripta tria uulgari ser-
mone adidi, in quibus an meam glori-
am, uel opes quæsiuerim, uel potius tan-
tum piorum confirmationem, & impi-
orum debilitationem, etiam ipsæ in-
scriptiones indicant, in quibus meum
nomen adiectum non est. In omnibus
quoq̄ illis scriptis teste illos monui,
quos animaduertebam magis fugitare
lupos, quam strenue aggredi & oues
Christi tueri. Sed quā parum eos moue-
rim, res ipsa magis ac magis iudicauit,

Itaq̄ paulo ante Cellensia comitia,
cum intelligerem malum iam esse pro-
foribus, adidi breue scriptum uulgari
lingua, titulo quod nihil sit mutandū.
Illudq̄ idem latine tunc paulo prolixi⁹
descrip-

descriptū D. Maiori corā obtuli. Oraui
& M. Paulum, ut de eadem re scriberet.
Intellexi tunc ex quodam fide dignissi-
mo homine, D. Pomeranum iurasse
sibi, quod Theologi concluderint, se ni-
hil uelle concedere, atq; (quantum tunc
ex ipsius & aliorum etiam theologorū
dictis intelligere quibam) mediocriter
animati ad comitia profecti sunt, ea co-
gitatione, quod plane nihil uelint ho-
stibus Dei concedere. Cum iam essent
in comitijs, misi eis Epistolam, in qua,
quantum potui, plane serio eos ad con-
stanter tuendam religionis Christianæ
puritatem hortatus sum. Cui Epistolæ
ideo meum nomen non apposui, quod
eam sic plus authoritatis habituram ex-
istimabam.

Verum post finem comitiorum
statim sparsi sunt rumores quidam mi-
nime incerti, longe diuersi ab ea spe,
quam ego ex prius auditis eorum uoci-
bus conceperam. Iidem post Gyterba-
censia comitia etiam magis aucti & cō-
firmati sunt. Tandem Lypsia nouum
istud Interim in tam multis conuenti-
culis scriptitatum & conceptum, sub
nomi-

nom
est, qu
tas m
olog
aud
& Isl
genfi
prom
iustis
mora
Jo ue
P
us rep
um n
repen
istis E
resiste
mul
menc
simi l
nescio
quas i
excog
tibus
enim
eis fur
quicq

nomine Theologorum promulgatum
est, quod cum ego legissem, & tam mul-
tas multorum querelas de nostris The-
ologis undiquaque afferri intellexissem,
audiremque & in Marchia, & in Francia,
& Islebij, & in Episcopatu Magdebur-
genfi per ἀπόστολα fere totum papatum
promoueri, nec nostros contradicere,
iustissimis causis (quas postea comme-
morabo) motus sum, ut putarem pau-
lo uehementius malo resistendum esse.

Hæc uere (quod Deus nouit) alti-
us repetere uolui, ut ostenderem & De-
um mecum esse, & me non nunc primū
repente hunc animum, ut scilicet serio
istis Ecclesiæ Christi perturbationibus
resistendum putarem, concepisse, ac si-
mul agnosceretis, uanissima esse ista
mendaciola, quibus me quidam uanis-
simi homines aspergunt, quod propter,
nescio quas repulsas, aut alias causas,
quas illi, de sua causa diffisi, maliciose
excogitant, ad repugnandum præsen-
tibus actionibus sim incitatus. Ego
enim repulsam passus non sum, nam ab
eis functionem non petij &, antequam
quicquam istorum accidere potuit an-
num

nuntium integrum adhuc, cum D. Philip,
existimabatur profecturus ad concili-
um Tridétinum, saepe & quidem ualde
serio egi cum eo, ne quicquam conce-
deret, idemq; ut alij quidam agerent, la-
borauit, idem petij & a D. D. Crucigero
pia memoria.

Antequam D. Gasparus mortuus
est, & tam, cum iam moriturus existi-
mabatur, scripsi libellum, quod nihil
sit mutandum, quem Germanicum
quidem tunc statim edidi, latinum ue-
ro ita scriptum, ut postea æditus est, D.
Maiori (ut prius dixi) in manus dedi.
Quod factum profecto non fuit eius,
qui aliquos honores, aut opes, uel apud
Theologos, uel apud principem ambi-
ret, præsertim autem quod in latino fe-
ci collationem Petri per mareambu-
lantis, cum huius temporis Theologis.
Quare hæc & alia, (quæ subinde noua
excogitari intelligo) tā falsissima cōuici-
ola bene mihi cōscius, facillime rideo.

SED iam proprius, ad reddendam
factorum meorum rationem, accedam,
Primum illud certe uerissimum est,
istas præsertim mutationes, præsertim cū
ab

ab ist
ciosas
co pr
quan
oqui
M. P
& Ha
Epist
ria m
ris sec
eiusd
mem
Theo
uiter,
I
per p
natio
nisi g
tis p
religi
Frang
tura l
Quid
nem
ciuita
num
care,

Philip,
concili
m ualde
a conce
erent, la
ucigero
mortuus
s existi
od nihil
anicum
num ue
s est, D
us dedi
fuit eius,
uel apud
n ambi
atino fe
e ambu
eologis
de noua
a cōuici
rideo.
dendam
ccedam,
um est,
ertim cū
ab

ab istis summis uiris fiant, plane perni-
ciosas Ecclesiæ esse. Neq; id in hoc lo-
co prolixius probabo, ne librum poti9
quam Epistolam scribere uidear, & ali-
oqui scripsit da ea re erudite & copiose
M. Paulus. Attigerunt eam materiam
& Hamburgenses Doctores, qui in sua
Epistola diligenter enumerarunt inge-
ria mala ex istis commentitijs adiapho-
ris sequutura. Extant & nostra quædam
eiusdem argumēti, ea omnia hic lector
memoria repetet. Tantum ipsorum
Theologorum testimonia de ea re bre-
uiter, & sine sophistica recensebo.

In scripto de Adiaphoris scribunt,
per præsentis actiones significari incli-
nationem ad aduersarios. Quid hoc est
nisi genus abnegationis? Quæ, in tan-
tis præsertim uiris, quam Ecclesiæ &
religioni perniciosa sit, dici non potest.
Frangit profecto etiam eos, qui, ut scrip-
tura loquitur, leonina corda habuerūt.
Quid autem quod talem abnegatio-
nem etiam suadent integris non tantū
ciuitatibus, sed regionibus quoq; V-
num hominem non confiteri, sed indi-
care, se inclinare ad aduersarios nefariū

crimen est. Quanto magis integras Ecclesias, easq; simul multas. O uæ homini, per quem uenit scandalum.

Item, Contristari pias mentes, Quid hoc aliud est, quam contristari Spiritum Sanctum in pijs mentibus? Item confirmari impios, languesceri, & in dubitationem induci pios. Quid hoc aliud est, quam semel infinitos homines grauissime scandalizare, & tandem eos ad æternum exitium perducere, & gloriam Christi uiolare?

Quid aliud quæso facit Diabolus omnibus suis machinis, nisi hoc ipsum, ut scilicet impios in sua impietate confirmet, & pios languefaciat, & inducat in dubitationem? Nam homines inducti in dubitationem, ut iam nutent, & secum cogitent, sicuti profecto iam infiniti cogitant. Ego uideo istos nostris summos Doctores talia & cætera, agere. Proculdubio, si quid ueritatis in hac doctrina fuisset, isti homines constantius egissent. Ego nescio, quæ sit uera aut falsa religio. Quis nouit? fortasse omnes religiones sunt tantum hominum figmenta. Iam mihi imminet pericula

periculum paupertatis, exilij, mortis,
&c. propter istam doctrinam. Ego ne
pati hæc tanta mala uelim propter istas
quorundam contentiosorum homi-
num disputatiunculas: non faciam.
Si possunt ipsi tanti doctores tam mul-
ta concedere, ego laicus possum longe
plura. Languefactus & in dubitatio-
nem de religione inductus non potest
orare. Qui non orat, mancipium Sa-
tanæ est.

In eodem scripto est, quod propter
præsentes actiones triumphant impij,
nempe de Ecclesia triumphant, & si
impij triumphant, triumphat & Satan
de Ecclesia & Christo. Triumphare au-
tem impios cum suo patre Satana de
Ecclesia & Christo, res est longe horri-
bilior, quam ut uel mente concipi, uel
sermone exprimi queat.

Miror, ita me Deus amet, quomo-
do talia scribere potuerit autor, & non
totus conscientia tanti sceleris cohor-
ruerit, ueritasq; sit, ne eum propter ta-
lia facta Deus statim ad inferos fulmine
protrudat.

Ah cogitemus quæso, quam graui-
ter

L

ter

ter CHRistus minetur ei, qui unicuique,
eumque minimum Christianum scanda-
lizauerit, quo possimus intelligere, quã
gravis ira Dei eos maneat, qui integras
Christi Ecclesias semel, ita languefaci-
endo, & in dubitationem inducendo
subuertunt. Satius profecto eis fuisset
non solum pati se alligata mola asina-
ria ab hispanis in profundum Albis a-
bisci, sed etiam (si possibile esset) sex-
centis crudelissimis mortibus necari.

In Epistola ad Hamburgenses scrip-
tum est : Gubernatores hoc agere, ut
umbram disciplinae, non rem ipsam
restituant. Huiusmodi umbratili refor-
mationi, uel potius Ecclesiae Christi de-
ceptioni & delusioni Christi, quare illi
tanti uiri inseruiunt? praesertim cum in
eadem Epistola fateantur, multorum
uoluntates eo spectare, ut per istas mu-
tationes fiat inclinatio ad omnes Pon-
tificios abusus. Et interea declamitant
esse faciendas mutationes, quia sit ne-
cessarius ordo, & necessaria disciplina
in Ecclesia. Quod quid aliud est, quam
Christo spineam coronam imponere,
quae habeat quidem umbram & specie
quan-

quanc
rum f
gatq

In
dinar
ones
gema
ruttu
us, pra
quo a
& fra
unita
decla
ter &

N
profe
auit D
dam
rio, u
indig
esse, u
missa
Phil.
litem
um,
fenes
was

quandam coronæ & ornamenti, cate-
rum sit ei ad ludibrium imposita, pun-
gatq; ei caput miserabiliter.

In præfatione in nouam istam or-
dinationem est, quod per istas mutati-
ones werden die Pfarherē vnrügigē
gemacht / vnd wirt daraus viel zu-
ruttung folgen / quo malo quid tristi-
us, præsertim hoc tempore, esse potest,
quo alioqui Satan per papistas nos ui-
& fraude oppugnat: Abeant iam ac de-
unitate, concordiaq; Ecclesiæ pulchre
declamitent, eiusq; perturbatores duri-
ter & acerbe accusent.

Nocte præcedente eam diem, qua
profecti sunt nostri Iaterbachiū, somni-
auit D. Præceptor, se rogatum a quo-
dam uicino milite impetrasse a uitra-
rio, ut ei fenestras faceret, ac paulo post
indignabundum uitrarium questum
esse, uoluisse militem, ut illi papisticam
missam recitaret. Id somnium ipse
Phil. sic interpretatus est, ut diceret mi-
litem esse ipsum principem, se uitrari-
um, petere principem a se, ut ei faciat
fenestras, id est, aliquid in speciem, et
was zum schein / reuera autem omnia
quan

quæ aguntur eo tendere, ut papistica
missa & papatus restituatur.

Hic iam omittam, quod Philippi
somnia diuinum quiddam sæpe habe-
re uideantur, fieriq; possit, ut diuinitus
monitus sit de istarum pessimarum
actionum euentu. Illud tantum dicam,
si ipsemet sic de præsentibus actioni-
bus sentit, quod sint umbræ & præsti-
giæ quædam, per quas Papisticæ abo-
minationes reuehantur, cur eas adiu-
uat: cur eas excusat: cur eas contra con-
scientiam pingit: Cur nobis imperitis
Christi pusillis, uelut cæcis quibusdam,
ante pedes offendiculum & laqueum
ponit:

His addere possem longe plura pri-
uatim dicta ad me & alios, quibus li-
quido probarem, ipsum Dominum
præceptorem in corde, & conscientia
sua sentire istas præsentis actiones exi-
tiales Ecclesiæ esse, sed illa in aliud tem-
pus, ueluti pro extremo quodam reme-
dio, seruabuntur. Ex istis ipsorum testi-
monijs clare quisq; intelligere potest,
quid de præsentis Ecclesiæ perturbatio-
ne sentiendum sit, qui modo plus De-
um

um qu
tuere, l
nebras

H
præfer
tionib
fra pr
alijs m
Deus r
rer, qu
cupiui
peregr
exiliur
ria, eac
uel mi
men ta
ria De
ullis h

It
esset i
Theol
armat
non ta
etiam
bri im
um, q
tur se i

um quam homines timendo uult statuere, lucem esse lucem, tenebras esse tenebras, amarum esse amarum.

HOC igitur modo cum & ego de presentibus Christi, & Belial conciliationibus sentirem, uideremque me frustra priuatim non tantum ipsi, sed & alijs multis supplicare, quanquam (quod Deus nouit) ægerrime ab ijs abstraherem, quorum gratiam semper retinere cupiuissem, prospicerem etiam homo peregrinus non tantum paupertatem, exilium & infamiam, sed etiam alia uaria, eaque grauissima incommoda, quæ uel mihi, uel meis accidere possent: tamen tandem utilitati Ecclesiæ & gloriæ Dei magis seruiendum putauit, quam ullis humanis rebus.

Itaque cum Lypsia promulgatum esset istud nouum Interim, nostrorum Theologorum nomine, & autoritate armatum, & audirem pios homines, non tantum in Misnico principatu, sed etiam in alijs regionibus accusare, & libri impietatem, & nostrorum silentium, qui ædito scripto non confiterentur se illas impietates improbare, præterea

retea & impios, ut Islebius, D. Interim,
& alios in publicis cœtibus circum-
quaꝫ gloriari, & uociferari, nostros ne-
scio quid non probasse, nostrorumq;
silentio eum rumore confirmari, cu-
piui nouum istum librum uidere. Eum
cum non sine magno dolore, & mul-
tis gemitibus perlegissem, animaduert-
i tales ibi generalitates, ambiguitates,
& alias Sophisticas fraudes, ut totus
propemodum papatus per eas in Eccle-
siam Christi introducatur.

Vnde ingenti dolore affectus, co-
gitabam mecum, en iam uides, quid
tam multa conuenticula, & secreta cū
hostibus Dei confusurationes pepere-
rint, & simul deplorabam Ecclesie ui-
cem, quod ex tanta luce Euangelij Iesu
Christi sciens & uolens, tam cito, tamq;
turpiter in Aegiptias Antichristi tene-
bras redire debeat.

Eo dolore animi ac indignitate rei
motus primum sedulo laboraui in hoc,
ut summi in nostra Ecclesia ei impieta-
ti resisterent, monui eos & ipse coram,
& per alios, ut admonerentur curaui.
Deniq; nihil non moui, quod ad eam
rem

rem
nihil
cæter
hacter
se uo
grauis
tiam
ni Eco
re, &
siam
eam p
loco a
totaq;
demu
nes p
stes ue
S
summ
terim
cogit
rum
ad ill
ri, u
rem.
So
rore
Præ

rem profuturum sperabam. Verum nihil effeci. Respondit quidam inter ceteros, Ego sum iam senex, nec fui haecenus seditiosus, ne iam quidem esse uolo. Atque ita pulchrum nomen grauisimae culpae praetexit, obedientiam scilicet erga magistratus desertioni Ecclesiae. Hoc enim uere est deserere, & sua ope destituere miseram Ecclesiam, nolle oppugnare errores, qui in eam per impios introducuntur, & non loco ad tempus cedere, eoque ipso exilio, totaque constanti confessione, ubicunque demum sis, tuam Ecclesiam, & omnes pios, in ueritate confirmare, hostes uero eius languescere.

Sed ad rem. Cum uiderem apud summos non posse effici, ut illud Interim confatent, multum & orauit & cogitauit, quid in tali miserimo rerum statu agendum esset. Et tandem ad illud extremum remedium decurri, ut ipse aliquid contra scriberem.

Scripsi igitur in ingenti animi moerore & dolore. Cupiebam enim & Praeceptorum nomini parcere, & salutem

tem Ecclesiæ ac gloriam Christi, quæ
per illas corruptelas uiolabatur, non
negligere.

Postquam scripsi, relegi plusquam
uigesies, leniens omnia, quantum qui-
bam, & multa meo cum tristi corde
uolutans. Tandem conclusi satius esse
aliquantulum quorundam hominum
nomen lædi, quam Euangelium IESV
Christi abominationibus Antichristi
contaminari, Antichristum in templo
Dei collocari, atq; ita & gloriam Dei, &
salutem, cum multorum aliorum, tum
& illorum ipsorum, quorum nomen
attingere uererer, periclitari: atq; ita
Typographo librum misi.

Accusant quidam illud scriptum
duriter, uerum non uideo, quid tandem
in eo reprehensione dignum sit. Errores
Lypfici Interim merito reprehendo.
Nostros Doctores non ualde in eo ac-
cuso. In proemio affirmo, impios eis
Lypficas actiones tribuere, ubi indico,
me ipsis eas non tribuere.

Queruntur, me eo scripto diffamasse
eos, tanquam a nostra religione
defecerint. Verum immerito, nam in
meo

meo s
runt
script
quæ i
longe
circur
de inf
conue
piscop
mauit
one cl
& Chi
atus et
confir
Lypfi
tes scri
rint. Q
qui in
uentu
fisse L
demur
nihil
ctum.
In
me in
dam i
erat or

meo scripto nihil tale est. Sed infama-
runt eos primum ipsorum non bona
scripta Augustam ad Comitiam missa,
quæ impij cum magno gaudio late &
longe sparserunt, & ueluti in triumpho
circumdixerunt, ac ostentarunt. Dein-
de infamarunt eos illa crebra, secretaq;
conuenticula & secretæ cum impijs E-
piscopis confusarrationes. Tertio diffama-
uit eos Islebius, qui saepe pro conci-
one clamauit eos secum sentire, quin
& Chirographa eorum se habere glori-
atus est, quos clamores ipsi suo silentio
confirmarunt. Quarto infamauit eos
Lypfica actio, inde enim in omnes par-
tes scriptum est, quam pulchre se gesse-
rint. Quinto infamauit eos D. Interim,
qui in Islebiensi & Magdeburgensi cõ-
uentu publice affirmauit eos subscrip-
sisse Lypfico Interim. Post quæ omnia
demum meus Azarias prodijt, in quo
nihil est uehementius contra eos di-
ctum.

Innui alicubi obiter (nam scholia
me in scio adiecta sunt) esse in eis quan-
dam imbecillitatem, quod alioqui iam
erat omnibus notissimum, quam tamẽ

L 5 quo

quo lenirem, cum Apostolorum imbecillitate comparauit.

Negent autem quicquam a se peccatum esse, non possunt. Grauius profecto in istis actionibus peccarunt, quod ego coram Domino præceptor dixi. Cum ille mihi diceret, Alberti Marchionis aulici non tam astuti fuerunt, ut nostri. Nam illi non seiunxerunt concionatores ab auditoribus, sed passi sunt unum esse animum & sententiam auditorum & concionatorum, nostri uero nos ab auditoribus seiunxerunt. Respondi ego, uestra culpa est Domine Præceptor, quod permittitis, ut impia aula uestra autoritate se armet contra constantiam subditorum.

Est sane hæc magna eorum culpa ac graui reprehensione dignissima. Eorum enim fuisse stare in prima acie Christum confitentium, ac Antichristo resistentium, & non in prima acie persecuentium, papatumque in Ecclesiam introducentium, ut profecto fecerunt.

Quod fecisse eos liquido animaduertunt ij, qui Lypsicam actionem notam habent, quiq; non tantum Lypsicum Interim,

Inter
dench
scrip
postq
um r
etates
gi Leg
omni
steren
A
quin
Theo
tis cor
onibu
fraud
uocat
nibus
non p
tibus,
bito c
ieceru
etates
urferu
nes m
crime
E
as pro

Interim, quod tunc Theologorum **ben-**
decten appellatum est, legunt, sed etiā
scriptum nomine Theologorum lectū,
postquam legati ciuitatum & nobili-
um recusarunt illas fraudes & impi-
etates, quo scripto urserunt Theolo-
gi Legatos ciuitatum & nobilium, ut
omnino totam illud Interim ample-
cterentur.

Ah non potest satis uerbis efferri,
quin ne cogitari quidē, quantopere ibi
Theologi peccauerint. Primum, in mul-
tis conuenticulis, occultis consurrati-
onibus cum impijs confuerunt retia &
fraudes quasdā. Deinde eas subito, con-
uocatis totius religionis delectis, homi-
nibus haud dubie non nimium doctis,
non præmonitis, nihilq; tale suspican-
tibus, præsertim a tantis Doctoribus, su-
bito obtruserunt, ac ueluti laqueum in-
iecerunt, eosq; postquam pie illas impi-
etates recusarunt, insuper uehementius
urserunt. Summa, ibi pastores non ca-
nes muti, quod tamen ipsum nefarium
crimen fuisset, sed lupi facti fuerunt.

Egerunt mihi quidem multi grati-
as pro eo scripto, affirmaruntq; multis
consola-

consolationi fuisse, & se sperare impediturum istas Lypficas religionis corruptelas.

AT Theologi nihilominus ea admonitione contempta in suis actionibus perrexerunt, Scripsit postea D. Praeceptor scriptum de Adiaphoris, quod plane pessimum est. Hortatus est unacum alijs quibusdam Marchionis Alberti, & Marchionis Ioachimi concionatores, ne repugnarent illis aulicis deformationibus. Significauerat mihi mercator quidam Norib, nec impius, nec penitus indoctus, & idem eodem tempore intellexeram ex literis M. Hieronimi Besoldi ad Philip. scriptis, quas mihi ipse Philip. legendas tradiderat, easdem mutationes eum & Norinbergæ promouere.

Quibus omnibus intellectis perterritus coepi mecum ratiocinari & cogitare: Deus bone, quis zelus inuasit istum hominem, promouendi & iuuandi istas mutationes ubiq; terrarum, cū antea saepe non tantum coram me, sed etiam coram Crucigero, & multis alijs testatus sit: neminem posse bona conscientia

sciē
bera
hom
firm
ac P
quar
nis e
ctio
tio p
alijs,
cere.
quod
scrip
ptum
toris,
esse su
eius n
bam p
illud
Aedi
iuncti
scio a
nifica
quatu
modi
non u

scientia uel interesse tantum istis deli-
berationibus: Cogitabam etiam, si iste
homo istis suis actionibus perget con-
firmare impios, & languescere pios,
ac Papisticos ritus promouere, nec quis-
quam ei contradixerit, quis tandem fi-
nis erit? Nempe pessimus, certa destru-
ctio nostrarum Ecclesiarum, & restitu-
tio papatus.

Itaque censui, tacentibus omnibus
alijs, me non posse bona conscientia ta-
cere. Quare adidi latinum scriptum,
quod nihil sit mutandum, confutau-
i scriptum de Adiaphoris. Quod scri-
ptum primum ideo feci esse incerti au-
toris, quia ipse dixit D. Adriano non
esse suum. Secundo, quia uolui parcere
eius nomini. Tertio, quia non puta-
bam prodesse Ecclesiae euulgari, quod
illud tam malum scriptum sit ipsius.
Adidi & Lutheri Epistolas cum ad-
iunctis. Scholion Philippizaret me in-
scio adiectum est. Opinor autem sig-
nificare, quod Lutherus non esset se-
quutus Philippi sententiam sui com-
modi gratia, sicuti multi alij faciunt,
non ueritatem sed uentrem respicien-
tes, quod

res, quod notius est, quam ut probate
neceffe sit, & non significat Philippum
aliquid impie facere sui commodi gra-
tia. Verba enim in izo, (ut opinor)
imitationem significant, ut patrizo.

Causæ, propter quas putavi illas
Epistolas adendas esse, hæ sunt. Pri-
mum quia omnes cupiunt iam audire,
de præsentibus certaminibus Lutheri
sententiam. Secundo, quia illæ Epi-
stolæ sunt plenæ confirmatione & con-
solatione, quibus rebus iam summope-
re Ecclesia indiget. Tertio, quia spera-
bam, istos homines, etiam si meas, alio-
rumq; piorum preces, & querelas con-
temnerent, at certe Lutheri, iam ueluti
e cœlo monentis, eos uocem magnifa-
sturos esse.

Hic non possum facere, quin cuius-
dã medicinæ Doctoris apophthegma,
quo ego admodum defector, recitem.
Cum forte una cum eo essem Hambur-
gi, accepi literas Vitemberga, in quibus
erat scriptum, grauius accusari me a
Theologis, quod nec liberalis, nec ho-
nesti hominis officio functus sim, qui
Epistolas Lutheri ediderim, non enim
esse

esse p
iusm
ille, f
mini
nam
haud
sæpe
quasc
one E
diuin
at. Op
tum e
sed et
sæ, qu
censeb

V
rū ho
rico m
ti⁹ fac
mea d
ne mu
res uir
as cū t
pore
Dei m
nes Ec
A

esse patefacienda amicorum secreta, cuiusmodi sunt etiam literæ. Respondit ille, sit ita sane, at certe Christiani hominis officio functus es, nam ego magis nam inde consolationem accepi, & haud dubie multi alij. Ita sane & ego sæpe cogito, non esse curandas paruas quasdam offensusculas, modo ea ratione Ecclesia Domini ædificetur, & legi diuinæ, atq; adeo primæ tabulæ satisfiat. Oportet profecto primum præceptum esse primum, non ordine tantum, sed etiam dignitate. Sunt & aliæ causæ, quas hic prolixitatis gratia non recensabo.

Volui etiam aliorum piorum & doctorum hominum sententias, de isto adiaphorico negotio audire, ne quid inconsultius facerem. Quare alloquutus sum in hac mea difficili & periculosa peregrinatione multos doctos, & in pietate constantes viros. Animaduerti eorum sententias cum mea convenire, nempe nihil hoc tempore in Ecclesia, in gratiam hostium Dei mutandum esse, & istas mutationes Ecclesiæ exitiosas esse.

Atque ita negotium hætenus progressum

gressum est. Ego scio me in re hac recte
agere, cuius sententiæ habeo hæc rati-
ones. Primum Deus nouit me hæc age-
re, neq; spe ullius commodi terreni, ne-
q; odio ullius hominis, sed tantum stu-
dio retinendæ puritatis in religione
Christiana, confirmandi in ea pios, &
confutandi impios. Secundo, quia
cum ex sacris literis, & doctorum ho-
minum testimonio, ut Lutheri & alio-
rum, tum experientia, tum uero etiam
ex ore ipsorum, qui istas mutationes
adiuuant, quorum dicta quædam supe-
rius recensui, intellexi eas Ecclesiæ exi-
tiales esse. Tertio, quia cum sim lector
in schola Vitebergensi, & impij de to-
ta nostra Schola, nescio quid non glo-
rientur, merito confiteri debui, quid
ego sentirem. Quarto, quia ratione iu-
ramenti, & officij teneor tueri patrimo-
nium nostræ Scholæ, nempe puritatem
doctrinæ Christianæ. Quinto, quia
præcepto Dei de diligendo eo & prox-
imo, item de confessione ueritatis, iu-
beor hoc facere. Nam per istas Christi
& Belial conciliationes tum salus pro-
ximi, tum gloria Dei uiolatur, tum ueri-
tas ip

tas ip
sum e
riæ ho
potui
S
illis pr
stas ad
plus f
istam
ab imp
discerp
christo
ueluti
uolet,
esse me
Iar
onibus
indica
sint. E
telliger
argum
uenian
ruat.
modis
eis con
clesiam
pasfim

tas ipsa periclitatur, ut superius ostensum est. Postremo, quia meae conscientiae hoc mihi imperanti repugnare non potui.

Semper profecto cum aliquod ex illis prioribus scriptis contra interimitas ædidi, constitui me nihil uelle amplius scribere. Sed rursus, cum uidi istam uetricem causam tam turpiter ab impijs opprimi, miseras oues a lupis discerpi, & gloriam filij Dei ab Antichristo uiolari, nō potui tacere. Exarsit ueluti ignis in ossibus meis, Rideat, qui uolet, in extrema die uidebit me non esse mentitum.

Iam uelim contra scire, quibus rationibus illi sua facta coram Deo, & recte indicantibus hominibus excusare possint. Hoc (quantum ego hactenus intelligere potui) est præcipuum eorum argumentum: cedendum esse, ne forte ueniant Romani, &c. scilicet ne coelum ruat. Ad quod argumentum quinque modis respondeo. Primus, non certo eis constat uenturum hostem, si sic Ecclesiam Christi non turbauerint. Sunt passim ipsorum Electore imbecilliores

M   Principes

Principes & ciuitates, qui cum nihil ad-
huc acceperint, nondum tamen sunt a
Diabolo deuorati, Scimus etiam cum
his ipsis annis 30. tum & prioribus tem-
poribus sapissime accidisse, ut istius-
modi prægrandes nubes, grauem tem-
pestatem minantes, leuissimo uento a
pusillo grege Domini abactæ sint, Huc
uero euentum expectare in summis pe-
riculis fidei munus est. Proinde qui-
escamus & acquiescamus in hac uera
Christi religione, pro qua tam diu uo-
ciferati sumus. Non turbemus Eccle-
sias, non confirmemus impios, ut de
Ecclesia triumphent, & nomen Domi-
ni blasphement.

Secundus, non constat cuiquam
sic posse impediri Tyrannos, ne fauiant
contra Ecclesias. Satan & eius seruus
mundus non potest placari leuibus qui-
busdam, ut isti ea appellant. Nec ha-
bent Theol. quicquam promissi a Mo-
narchis, & ut haberent, quantum eis
credendum sit, experientia omnes non
sine magnis *διδάξαντες* docuit & docet.
Ego certe propter omnes eorum pro-
missiones nolim unicum Christi pusil-
lum scandalizare. Adhuc

dicam
offend
nes pa
Tyrann
dam i
Esaiar
placar
his act
Nam c
re imp
tioner
offend
rinth
uerber
entias
ut poss
bis inu
rendu
tentis
arriper
N
simus
magis
idq; cu
mus. N
CRE

Ad hæc parum Christianum, ne
dicam theologicum est, credere quod
offendendo Deum & placando homi-
nes pacem habere possimus. Nam
Tyranni sunt tantum ueluti uirgæ quæ
dam in manu Dei, teste ipso Deo apud
Esaïam. Quare manus & non uirga
placanda esset. Offendi autem Deum
his actionibus superius probatum est.
Nam quicumq; sciens pergit confirma-
re impios, & languescere ac in dubita-
tionem inducere pios, is proculdubio
offendit Deum, sicut & Paulus 1. Co-
rinth .8. testatur inquitens. Sic autem
uerberantes fratrum imbecillas consci-
entias, in ipsum Christum peccatis. Et,
ut possibile esset placare uirgam, ut no-
bis inuita manu parceret, tum uero ue-
rendum esset, ne ista extensa omnipo-
tentis Dei manus, abiecta uirga malleū
arriperet, quo nos penitus cōminueret.

Nos antea puniti sumus, quod fisi-
simus pijs principibus, nunc uero etiam
magis puniemur, si ab impijs salutem,
idq; cum contumelia Christi expectabi-
mus. Nostrum credo deberet sic sonare,
CREDO IN VNVM DEVM,

M 2

Patrem

Patrem omnipotentem. Et in eius Filium unigenitum, &c. Et non, credo in potentes homines, quibuslibet casibus expositos, & omnipotentiae Dei subiectos. Accersemus profecto citius nobis poenas sic agendo, quam euitabimus.

Tertius, longe satius esset, teste Christo, pati, ut alligata mola asinaria in medium Albis ab Hispanis proijceremur, quam ut unicum paruulum Christi scandalizarem: multo uero magis & hæc, quæuis grauisima pati potius deberemus, quam tam infinitos CHRISTI paruulos scandalizare. Nec statim esset necesse Pastorem discedere a suo ouili, etiamsi non donaret aliquot ouiculas lupis. Etiamsi alibi in multis locis concionatores nondum claudicant in utrumque latus, nondum tamen fuit necesse eos discedere a suis Ecclesijs. Patiantur potius Pastores aliquid una cum suis ouibus a lupis, quam uel muti canes fiant, uel fugiant, uel etiam subinde aliquid largiendo lupis eos placent.

Ad hanc constantiam autem impellere

pellere
logoru
pore si
maior
quam
Ecclesi
cū exē
minist
acerbis
horrid
tum su
q; ad a
bus cla
ni feru
fregeru
clesiæ
tumeli
N
sus a su
Christ
loco o
cedens
ocasio
Ecclesi
fession
doctri
Epheso

pellere & hortari eos nostrorum Theo-
logorum officiū fuisse. Quod in tem-
pore si fecissent, fuisse profecto aliqua
maior constantia tam in doctoribus,
quam in auditoribus, nec tam multæ
Ecclesiæ hætenus corruissent. Et non
cū exēplo & actionibus suis Ecclesiarū
ministros languescere, tum & istis
acerbissimis increpationibus, stoicus,
horridus, turbulentus, *θρασύδειλος*, tan-
tum suo periculo confiteatur, fortis us-
q; ad ancillæ uocē, seditiosus, &c. qui-
bus clamoribus piorum & zelo Domi-
ni feruentium uirorum animos nostri
fregerunt & quotidie cum ingenti Ec-
clesiæ damno, & diuini nominis con-
tumelia frangunt.

Nec statim, cum concionator pul-
sus a sua Ecclesia discedit, eam deserit.
Christus ex Nazaret, aut aliquo alio
loco ob impiorum crudelitatem dis-
cedens & cogitans, quam primum per
occasionem reuerti, non deserit eam
Ecclesiam: Sed sua constanti con-
fessione eam ædificat, & in audita
doctrina confirmat. Paulus cedens
Epheso ob impiorum sæuiciem non
deserit

M 3

deserit

deserit eam Ecclesiam, sed sua constan-
ti confessione confirmat, & porro uel
per scriptum absens, uel per occasio-
nem uoce præsens Ephesios confirmare
cogitat. Verum si publicæ tranquilli-
tatis gratia Ephesæ Dianæ uestes, ritus
& alias Ceremonias in Ecclesiam indu-
cere, uel pharisaicas obseruationes resti-
tuere uoluisset, tum uero & eam, & ali-
as infinitas Ecclesias, a se ædificatas de-
seruisset, uel potius prodidisset, & per-
didisset, nec ipsos tantum, sed & om-
nem posteritatem. Idem de Elia, Atha-
nasio alijsq; patribus dici possent, quo-
rum nos exempla imitari pium est.

Satius est fortunas, corpora & cœ-
tus piorū turbari & affligi, quam con-
scientias. Spiritualis iste lupo, id est,
Diabolus & falsus Doctor non prius de-
uorat ouem Christi, quam in animo
ei assensa est. Facilius autem assentietur
ouis lupo, cum uidet proprium pasto-
rem iam facere cum eo amicitiam, &
canes latrando eam amplius non accu-
sare, quam si uideret & pastorem & ca-
nes quæuis, etiam extrema patiendo se-
ritio cum lupo pugnare.

Non

M
CHR
multis
tristiss
famita
ter co
dunt,
ædific
marty
& sic
Magis
re eoru
tyrum
P
præcep
si iam
denn
morte
suam
si dein
schola
Sempo
pria ra
nient,
cesseru
aut san
Q

Non quieta & tranquilla uita
CHRISTI, Ecclesia extracta est, sed
multis eius duris miserijs, & tandem
tristissima et turpissima morte. Ca-
lamitatibus doctorum, quæ eis prop-
ter constantem confessionem acci-
dunt, non destruitur Ecclesia, sed
ædificatur, iuxta illud uetus dictum,
martyrum sanguine Ecclesia rigatur,
& sicuti nuper quidam Parisiensis
Magister Hamburgæ dicebat, ex cine-
re eorum, qui in Galli, exuruntur mar-
tyrum, Christianos nasci.

Plus ædificassent profecto nostri
præceptores Ecclesiam CHRISTI,
si iam constanter Antichristum con-
demnando, uel exilio suo, uel etiam
morte (si ita Domino uisum fuisset)
suam doctrinam obsignassent, quam
si deinceps multis annis in maxima
scholasticorum frequentia docebunt.
Semper deinceps Satan, impij, & pro-
pria ratio miseris conscientijs oggan-
nient, tui præceptores hoc uel illud con-
cesserunt, quid tu? num eis es doctior,
aut sanctior?

Quartus, sunt quædam tempora
M 4 & quæ

& quædam horæ potestatis tenebrarū,
ut ex tota Ecclesiæ historia apparet, qui
bus & diabolo permittitur aliquantu-
lum liberius furere contra Ecclesiam, &
Christus uult suam Ecclesiam constan-
ter confitendo pati. Tales paroxismi
cum in his Regionibus, iam longo tem-
pore non fuerint, non dubito, quin iam
aduenerint. Video enim ubiq; bonos
pati, & Christum quasi de industria su-
os istis humanis præsidijs spoliasse, &
ueluti Satanæ cribrandos dedisse, quo
probet eos & exploret, quam constanter
quisq; uelit confiteri. Proinde sic sta-
tuo, si quis istic manens, (præsertim in
Ecclesia magnus uir) possit iam inue-
nire rationem aliquam, qua & bonam
conscientiam ac constantem confessio-
nem retinere possit, & nihilominus cru-
cem effugere, is mihi ipso Dei filio sapi-
entior fuerit.

Postremus, nobis non est res cum
bonis, æquis & modestis hominibus,
qui aliquantulum cedendo leniri que-
ant: sed cum Dei hostibus, qui, ut natu-
ra sint optimi, tamen ita sunt diaboli-
co ueneno infecti, ut extremo odio cō-
tra

tra nos
tota rel
dili, sic
quente
am exp
rum m
iam co
ego co
Præcep
fiunt
quanto
plura fi
est. Q
sio tan
eos, ut
Ex
posset,
lenitas
sa sunt
(ne qu
stam, u
rasse, &
dam G
Key. M
re Ma
gleich
se wol

tra nos
tota rel
dili, sic
quente
am exp
rum m
iam co
ego co
Præcep
fiunt
quanto
plura fi
est. Q
sio tan
eos, ut
Ex
posset,
lenitas
sa sunt
(ne qu
stam, u
rasse, &
dam G
Key. M
re Ma
gleich
se wol

tra nos ardeant, nec possint, nisi abiecta
tota religione placari. Et sunt Thrasy-
dili, sicut & Diabolus pater eorum, se-
quentem fugiunt, cedenti instant: ut eti-
am experientia nos docuit, nam Luthe-
rum magnificerunt & timuerunt, nos
iam contemnunt & conculcant. Sæpe
ego coram dixi Domino Philippo, D.
Præceptor, quanto tu es lenior, tanto
fiunt hostes nostri uehementiores, &
quanto tu plura concedis, tanto illi
plura flagitant, idq; ipse quoq; confessus
est. Quare ista nostra trepidatio, & ces-
sio tantum animabit, & iam animat
eos, ut plura maioraq; petant.

Experientia nos hactenus edocere
posset, quam parum ista philosophica
lenitas Ecclesiæ profit. Primum, mis-
sa sunt a nostris tam timida, & frigida
(ne quid peius dicam) scripta Augu-
stam, ut uerissime dici possint, & gene-
rassent, & attraxissent Interim. Est in quo-
dam Germanico scripto. So aber bey
Key. Maye. zuerhalten were/ das ih-
re Maye. andere wege/ als ein ver-
gleichung in deutzschem lande zulass-
se wolte/ wie zu Speyer berathschlas-
get.

get/das man auff beyden seiten / be-
dencken einbringen solte/etc. Dieses
mag man bey Keyserlicher Maye.
versuchen. Hic claris uerbis Interim
petitur. Et in quadam Epistola est. Non
repugnabo, quo minus princeps con-
stituat, quem uolet statum, aut tacebo,
aut cedam. Nec dubito similia & in
alijs Epistolis, quas ego non uidi, extare.

Si sic Lutherus ante annos 20. ad
impios scripsisset in talé aliquem coué-
tum, iam tunc habuiffemus aliquod
Interim. Nec dubito, quin & iam quo-
quetalia scripta, cum sint a summis in
nostra Ecclesia uiris scripta, sum mope-
re eos animauerint. Sicut mihi qui-
dam uir, pius & amans Philippi, qui eo
tempore Augustæ fuit, dixit, Epistolam
ad Carlouicium Augustæ perinde ue-
luti monstrantiã (ut eius uerbis utar)
circumlatam esse.

Dixit etiam se certo scire Cæsarem
ipsum, cum ei a nescio quo, ea Episto-
la lecta esset (uerisimile est ab ipso
Carlouicio) dixisse, *Den habe ihr/
seht das ihr ihn haltet.* Idem au-
diui & ex alijs pijs, & grauissimis uiris.
Nec

Nec d
Pome
bene c
uariæ
num e
& alij
re,uel
N
hostes
arma
pugna
næ, &
pashn
funt &
cum h
illi sen
Script
uiris,
ri & a
timid
rum T
Vnga
nia fac
storu
na, qu
subrut
tur. C

Nec dubito, quin istud dominicale
Pomerani Euangelium de ocreato, &
bene consolante principe, item iste tam
uariæ mixturæ minarum, & promissio-
num eodem pertineant, ut scilicet ipse
& alij teneantur, & capiãtur, & uel aper-
te, uel oblique Antichristo adiungãtur.

Nec tantum animarunt ea scripta
hostes, ut nihil non auderent, sed etiam
armarunt. Nam & Bucerus est eis op-
pugnatus, tum Augustæ, tum Argenti-
næ, & Ratisbonenses concionatores, &
passim ubiq; pijs eisdem oppugnati
sunt & hodierna die oppugnantur,
cum hoc Epiphonemate. Vide quid
illi sentiant, quis tu es, num eis doctior
Scriptum est a pluribus, pijs ac doctis
uiris, ex Vngaria Domino Præcepto-
ri & alijs, Ferdinandi consiliarios illa
timida, & uacillatione plena nostro-
rum Theologorum scripta, in totam
Vngariam sparsisse, quod & in Germa-
nia factum esse constat. Ita ut ista no-
strorũ scripta fuerint præcipua machi-
na, quibus Ecclesiæ Christi ab impijs
subrutæ sint, & hodierna die subruan-
tur. O plusq̃ adamantina pectora, quæ
his

his prius datis scandalis non mouentur, ut aliquando tandem similia patrare desinant.

Sed nondum desistimus ab ista nostra carnali sapientia & lenitate, pergitur igitur eadem arte adiuuare, inducere istum equum Troianum & Monstrum Augustanum in Ecclesias, qua ratione illi (ut ita dicam) obstetricati sumus. Nam cum essem Hamburgi scribebat ad quendam pastorem ex Marchia doctus homo, consulem Brandenburgensem dixisse in comitijs Berlinensibus ad quosdam concionatores, qui repugnarunt isti Margitico Interim. Was wolt ihr viel disputiren darvon? Philippus hat gesagt/ ehr wil lieber das ganze Interim annehmen/ denn die Kirche verlassen. Itaque ubique iam, ubi Ecclesie euertuntur, auditur tantum, *αὐτὸς ἔφα* uel *αὐτοὶ ἔφασαν*. Was gilt's/ ob das Gotlos epha wird nicht noch einmal in vngeluck komen/ vnd wird gelten nur neum Iehoua. Der HERR hats gesagt, Hastenus de argumento ne ueniant Romani, cui satis, ut opinor, responsum est.

QVAE

QVAE porro de disciplina & ordi-
ne ab istis dicuntur, quo fraudes istæ &
laquei conscientiarum aliquibus bonis
coloribus ornentur & cōtegantur, & ut
in somnij interpretatione est, ein schein
habeant, plane falso ad hanc materi-
am adiunguntur. Nam certum est,
quod gubernatores ad arbitrium, quo-
rum istæ actiones aguntur, non cupiant
restitutam disciplinam, neq; hoc agant,
ut eam restituant, quod Epistola ad
Hamburgenses manifeste fatetur. Ne
papistici quidem spirituales, homines
turpissimi, quibus ut satisfiat, mutati-
ones istæ parantur, disciplinam resti-
tutam cupiunt. Excommunicationem
quidem ualere cuperent, sed ut ea ad
stabiliendam suam tyrannidem abu-
terentur, non certe, ut suæ aliorumq;
libidines & turpitudines coherceren-
tur. Neq; ordinem ædificatio piorum
alium postulat, quam eum, quem ha-
stenus habuerunt nostræ Ecclesiæ, &
quem etiam isti ipsi reformatores ante
paucos menses probarunt, nisi forte in
hoc breui tempore alius mundus, & alia
rerum natura sit creata.

Porro

Porro quod mihi ingratitude
obijcitur, graue quidem hoc crimen est,
& plausibiliter mihi obijci potest. Ve-
rum conscientia mea me absoluit, &
non dubito, quin Christus in extrema
die me absoluet, & in hac uita omnes ij
homines, qui rem probe cognitam ha-
buerint, plurisq; gloriam Dei, & salu-
tem sanguine Christi redemptorum fe-
cerint, quam unius alicuius hominis,
aut duorum temporariam dignita-
tem.

Breuiter igitur respondeo, quod
non minus amauerim Præceptorem,
quam quisquam alius: Quod eo signo
probo, q̄ cum ante annum & dimidiū
quotidie expectabatur, ut uocaretur
ad Concilium Tridentinum, idq; sum-
mo ac certo eius, comitumq; periculo
fieri existimaretur, non semel ei coram
obtuli, me, quoniam Italicam linguam
callerem, cuius ibi usus esset, libentissi-
me ei, siue liber, siue captus fuerit, fa-
mulaturum esse. Supplicauī ei etiam,
nec non libere monui plusquam centi-
es hoc anno & dimidio, ne quicquam
hostibus Dei cederet in Religione, quæ
actio

actio
tia ma
maxim
ne (q
facile
eum fu
Po
ū & ali
sunt, e
Dei tar
ruum,
dum p
Euang
ueluti
bamq;
autore
bono i
Viri D
propag
dum ce
dum m
nes ma
potui;
per alio
nem, u
Religio
Qu

actiones, cum etiam eius salutis gratia magna ex parte susceptæ fuerint, maximaq; mihi cura & sollicitudine (quod Deus nouit) constiterint, facile certe indicant, quo animo erga eum fuerim.

Postquam Epistola ad Carlouiciũ & alia quædam mala scripta uulgata sunt, etsi magnopere dolui hostibus Dei tantum uirum, eumq; iam mortuum, a tam intimo amico deridendum propinari, & insuper etiam ipsum Euangelium Christi tali testimonio & ueluti præiudicio deformari: habebamq; amplam materiam exagitandi autorem Epistolæ, ac uideri potuerim bono id zelo facere, nempe ut famam Viri Dei, atq; ita etiam doctrinæ ab eo propagatæ tuerer. Tamen dissimulandum censui, & potius priuatim sanandum malum esse iudicauim. Quare omnes machinas, quas omnino excogitare potui, adhibui, partim per me, partim per alios & imprimis seriam precationem, ut eum ad constanter tuendam Religionem retraherem.

Quod ubi demum frustra me agere
ani-

animaduerti, eumq; quotidie maiori
zelo fenestras ad Papatum hiantes fa-
bricare, & periclitari doctrinæ purita-
tem, tandem uictus conscientia, statui
parendum esse mandato **CHRISTI** iu-
bentis, ut plus ipsum quam patrem,
matrem, & propriam animam diliga-
mus. Confirmauit me in ea cogitatio-
ne & Pauli sententia, qui uult suam &
aliorum doctorum autoritatem uale-
re tantum ad ædificationem, & non ad
destructionem Ecclesiæ.

Quanto dolore mihi ea delibera-
tio confiterit, Deus nouit. Sæpe dixi
coram Deo, & bonis amicis, idq; his
ipsis uerbis: Vtinam ego, aut aliquis
alius mei similis indoctus nebulo, &
nullius autoritatis homuncio hæc age-
ret, & non iste tantus Vir: Minus profe-
cto mali in Ecclesia consequeretur. Sæ-
pe certe cupiui pro eo anathema fieri.
Sæpe etiam deplorans præsentem sta-
tum dixi, me nunquam putasse futura
adhuc ea tempora, quibus nostri Præ-
ceptores cum Episcopis hostibus Ec-
clesiæ **CHRISTI** sua consilia confer-
rent, nosq; miseros pueros, eorum disci-
pulos;

pulos,
contra e
tam con

Est
na die n
q; infan
sentia ue
uisimi l
grinatio
no istos
Ac sæpe
a Deo, u
mo statu
meo filii
cuius D
eius non
proculd
Ecclesiæ
est diebu
sem, ab st

Dic
Hambur
uerbis u
doceant
tiendum
logos si
res conf

maiori
ntes fa
purita
statui
isti iu
trem,
dilige
itatio
uam &
uale
non ad
libera
pe dixi
d q; his
aliquis
lo, &
ec age
profe
r. Sæ
feri,
a sta
futura
Præ
is Ec
onfet
disci
pulos;

pulos, necesse foret cogitare aliquid
contra eos, si religionem incontamina-
tam conseruari uelimus.

Estq; mihi profecto etiam hodie-
na die neq; exilium, neq; paupertas, ne-
q; infamia, neq; charissimorum uel ab-
sentia uel offensio, neq; uarij, ijq; gra-
uissimi labores & pericula huius pere-
grinationis tam triste, quam quod cer-
no istos tales & tantos uiros talia agere.
Ac sæpe, cum de ea re serio cogito, peto
a Deo, ut me ex hac uita, hocq; tristissi-
mo statu auferat, statuoq; optime cum
meo filiolo, me exulante nato, actum,
cuius Dominus misertus, secundum
eius nomen Honnenias, ex his eum &
proculdubio maioribus, imminetibus
Ecclesiæ malis, paucis postquam natus
est diebus, priusquam eum uidere pos-
sem, abstulit.

Dicebat nuper Dominus a Laski
Hamburgi, Dauidianos nunc (ut eius
uerbis utar) in sinum ridere, quod cum
doceant non esse confitendum, nec pa-
tiendum, uideant iam etiam V. Theo-
logos similia agere. Si nostri Docto-
res constanter confitendo & pro Do-
mino

mino patiēdo doctrinam suam obfig-
nassent, apud omnem posteritatem
fuiſſet summa autoritas doctrinæ a Vi-
tebergensi Schola illustratæ. Nunc con-
tra, cum uideant eos tam turpiter uacil-
lare, dicunt & dicent deinceps plures in
omnem posteritatem, nostræ Scholæ
disputationes fuisse tantum ἀνδρῶν τὸν
ἥτις λόγος κρείττω ποιῆσθαι δυναμένων mu-
liebres rixas. Fuisse nos leuissimos ho-
munciones, arundines quouis uento
agitatas, prout alius princeps fuit alius
ingenij, aliaq; a nobis expetiuit, ita nos
quoq; doctrinam Christianam ad eius
gustum, palatumq; transformasse, atq;
ita totum Euangelium filij Dei suspen-
ditum fiet. Literæ & docti erunt in odio,
audientur magis Anabaptistæ, aut qui-
cunq; demum phanatici homines, quod
illi pro sua doctrina & fortunas desere-
re, & fortiter mori non uereantur.

His tristissimis, & (ut uereor) etiam
uerissimis cogitationibus, sæpe profe-
cto eo adducor, ut cupiam dissolui, nec
non alios pios idem sæpe exoptare ui-
deo. Alij fortasse habent aliquas alias,
easq; lætiores cogitationes, qui etiam
in pu-

in publicis cœtibus hunc præsentem
statum, tanquam optimum, magnifice
prædicare, & nescio quam disciplinam
ac plane aureum seculum promittere
nobis non uerentur.

Magnæ sunt profecto, eaq; uariæ
politice calamitates, sed tamen in his
omnibus si summi Doctores debitam
constantiam præstitissent, consolati
subinde fuissent miseras Ecclesias, sub-
inde ad constantiam in doctrina, con-
fessione, cruce & oratione animassent,
multi pij ita fuissent erecti, ut eis opti-
mus animus plusquam dimidium ma-
li abstulisset. Nunc uero, cum non so-
lum non hortentur eos ad constanti-
am, sed etiam accusent Lutherum *φι-
λονομίας*, damnent pias Ecclesias tur-
bati ordinis & disciplinæ, & aduersa-
rios non obscure laudent, & deniq;
totos se in Papisticæ Ecclesiæ formam
transforment: Ita miseras conscienti-
as turbant, ut plane horribile dictu sit,
quam miserabiliter mentes piorum
crucientur.

Cogitant de præterito, fortas-
sis nos uere turbauimus Ecclesiam &

N 2 non

non pro Euangelio Christi, sed pro alia
qua erronea doctrina, proque ceruicoso-
rum hominum contentionibus passi-
sumus. Et, en ad quam iam paupertate-
m, seruitutem & ignominiam reda-
cti sumus. Quid autem sequetur: nem-
pe (ut est iam rerum facies) papistica
& Hispanica Tyrannis, & maiores pec-
næ diuinæ. Irati igitur Deo & Moysi,
abiecta omni spe & oratione murmu-
rant & blasphemant.

Clamare profecto fuisset ipsorum,
state & uidebitis auxilium Domini, su-
per uos Iuda & Iherusalem, sicuti Mo-
ses & quidam alius Propheta clamant.
At illi uociferantur, cedite & subijcite
uos Antichristo & Pharaoni, & ita
seruabimini.

O utinam isti homines cernere
possent, aut etiam uellent, aliquando
tandem miserabilem conscientiarum
carnificinam, quam ista sua turpi ua-
cillatione excitarunt, ac pro merito
mali magnitudinem perpendere. Sed
illi cum fateantur se istis actionibus
contristare bonas mentes, languface-
re eas, & in dubitationem inducere:
tamen

tamen pergere possunt in suo instituto,
Euangelizare populo ocreatum prin-
cipem, laudare presentem optimum re-
rum statum, negare Cæsarem quærere
interitum doctrinæ, & ad nuptias con-
uiuiaq; & principum aulas, huc atq; il-
luc lati uectitari.

HACTENVS uobis uiri doctis-
simi, reddidi rationem mearum acti-
onum. Ostendi me magnis & serijs
causis motum esse, ut ea agerem, quæ
egi. Eos uero, qui contraria faciunt
demonstrau, cum aliunde, tum & ex
eorum proprijs dictis & scriptis, per-
niciosa Ecclesiæ agere. Nec dubito,
quin, sicut mea conscientia in meis ad
Deum precationibus me in hac causa
absoluit, ita etiam Christus in extrema
die sit me absoluturus. Quin etiam
non dubito de bonorum Virorum iu-
dicio, qui & causam hanc probe cogni-
tam habuerint, & serio zelo domus Do-
mini arserint.

Haftenus igitur præteritarum acti-
onum rationem reddidi, iam etiam
breuiter exponam, quid porro facere,
in animo habeam. Ego testor Deū me

N 3   quietis,

quietis, & tranquillitatis cupidissimum
esse, optarimq; tum cum omnibus ho-
minibus, tum imprimis cum nostris Pa-
tribus, unum esse. Verum ita, ut effemus
unum in Christo, id est, ut nostra unio
ad ædificationem Ecclesiæ, & non ad
destructionem tenderet. Cupit hoc &
ipse Dominus Iesus, ac omnes p̄ij, ut si-
mus concordēs, & unanimiter Ecclesi-
am ædificemus.

Proinde obsecro & per illum tre-
mendum in ultima die uenturum iudi-
cem, obtestor Theologos, meos Do-
minos & Præceptores, ut aliquando
tandem desināt fabricare istas fenestras
in papatum degeneraturas, constāterq;
puritatem religionis tueantur, & alios
ad constantiam (ut uiuente Luthero
pie utiliterq; fecerunt) animent. No-
strum enim est, ut inquit R.P.M. Luth.,
confiteri & non diuinare bella futura.
Non separent se ab his Christi Ecclesijs,
non trahant iugum cum impijs, non
conforment se turbæ, & abominati-
onibus Antichristi, non dent impe-
rium Antichristo, eiusq; ministris su-
pra Ecclesiam Christi, quibus ne aue-
quidem

quidem nobis licet dicere. Id si fecerint,
polliceor me, non solum non oppug-
naturum eos amplius, sed etiam ad ge-
nua ipsorum me supplicé prouolaturū.

Si sunt ita cupidi concordiae & uni-
tatis, ut se esse prædicant, desinant ea
agere ex quibus, ut ipsimet fatentur,
werden viel zerrüttung folgen. La-
borent, ut fiat pax & unio, quod in ip-
sorum solum potestate est. Nihil ab
eis iniustum aut difficile petitur. De-
sinant tantummodo ea agere, quæ non
solum D. D. Martinus Luth. & multi
alii præstantes uiri, sed etiam ipsi cum
olim, ut in Epist. ad Norimbergen-
ses, tum uero etiam hoc tempore, ut su-
perius ostensum est, improbarunt,
quæq; etiam ipsa tristis horum tempo-
rum experientia improbat & confutat,
& ex quibus boni aliquid sequuturum
esse nullam certam spem habent. Id si
fecerint, sine dubio protinus omnes
istæ turbæ conticescent.

Hoc etiam somnium Domini Præ-
ceptoris (quoniã ipse sua somnia mag-
nificat) de angusto calle, per quod
iuristas aulicos sequutus ita periculose

N 4 ceci-

ceciderit, ut non multum abfuerit, quin
in uicinam lacunam incideret, uixq; se
inde euoluens retro reuersus sit, eum,
ut faciat, monet. Videat igitur, ut ali-
quando tandem, ueluti per ignem ser-
uetur, & ne nimium progrediatur.

Sin uero nostri desistere non uolent
ab istis actionibus, quibus (ut ipsimet
fatentur) impij confirmantur & pij la-
befactantur, & a fabricatione istarum
fenestrarum in papatum tendentium
cessare, neq; ego, neq; alij multi, me meli-
ores & doctiores uiri, omittere poterunt
quo minus & istas fenestras, & qual-
cunq; alias occasiones restituendi impij
Antichristianismi comminuant, &
confringant. Aderit & ipse Christus
ijs, qui Antichristo repugnauerint, sicut
hactenus adfuit.

NON agitur profecto de paruis re-
bus, nec est necesse quosdam semper
albam uestem pro exemplo istarum
actionum Sophistice imperitis propo-
nere. Multa grauissimæ plagæ Eccle-
siæ Christi, per istas conciliationes infli-
guntur. Inter cæteras etiam Antichri-
stus in medio templi Christi collocatur,
quod

quod mihi constat. Attemperatur quoque articulus de fide & iustificatione ad gustum impiorum Episcoporum, & plane corrumpitur, quod apparet non solum ex Lypfico Interim, sed etiam ex alio quodam Cellensi scripto, in quo hæc sunt uerba. **Wir streiten nicht vom wörtelein Sola, Vbi clare propositio sola fide iustificamur abijcitur, Nec inuenitur in istis nouis conciliationibus usquam, nos uel sola fide iustificari uel per solum Christum iustificari. Et paulo post in eodem scripto est: Gleich als sey der mensch nicht fürnemlich gerecht / vnd angenehme für Got / vmb des mitlers willen / durch den glauben / Sondern / etc. Quod pulchre cum superiori conuenit, si enim recte secundum nostram sententiam loqui uoluisset, dixisset. Allein vmb des mitlers willen. Quin & ipsimet fatentur in Begensi scripto, se magni momenti res in nostra religione negligere & aduersarijs cedere, his uerbis. **Wir lassen viel Streitige gros wichtige sachen füruber gehen.****

Non moueor igitur paruis causis,
N 5 quare

quare pugnandum putem, nec peto a quoquam, ut uel odio aliorum, uel amore mei aliter iudicet, quam eum propria conscientia coram Deo conuincit. Sed peto, ut unusquisq; sic iudicet, & sic agat, ut coram illo tremendo iudice, qui profecto personarum acceptor non est, subsistere possit, & ut magis timeat Deum, quam homines. Nam profecto nihil prodest totius mundi opes, honores & fauores, in hac miseriarum ualle, coaceruare, & interea nos ipsos perdere.

Rescribite mihi obsecro, & quid uobis de hac causa uideatur, & num possim mediocriter tuto apud uos meo officio fungi, ueritatis confessione non abiecta. Si non potero istic esse, ego nihilominus functioni meæ nequaquam renuntiabo, sed iuuabo ista Scholam non minus quam quisquam præsens in tuendo suo patrimonio, nempe incorrupta Religione Christi, quod & hætenus feci, uel potius Dominus Iesus fecit, dum aliquatenus etiam per me laruatam istum Dæmonem, nouum Interim represit.

Si

alite
DE
non
pau
Don
mih
dian
respo
Chri
& to
mus
igno
sti, &
faciu
calen

RE
da

E

Vité
istud
inco

Si quid mihi uere ostenderitis me
aliter agere posse utilius Ecclesiæ, testor
DEVM me uestram admonitionem
non contempturum esse. Scripsi ante
paucas hebdomadas de eadem re, ad
Dominum Præceptorem, Verum nihil
mihi responder. Hac sane ratione dissi-
dium non decrescet, si nos mutuo ne
responso quidem dignabimur.

Dominus Deus pater, D. N. Ihesu
Christi suo Sancto Spiritu regat uos, me
& totam suam Ecclesiam, ut ea cogite-
mus & agamus, quæ ad gloriam Christi
ignominiam & euerfionem Antichri-
sti, & salutem miserarum animarum
faciunt, Amen. Magdeburgæ decimo
calendas Augusti.

RESPONSIO M. Fla. Illy.
data D. N. de concordia agenti.

Egit nobiscum D. N. Ecclesiæ N.
pastor nomine Ecclesiæ N. Docto-
rum de ineunda concordia, cum
Vitebergensis scholæ Theologis, quod
istud intestinum dissidium magnum
incommodum Ecclesiæ Christi affer-
ret.